

آرامش موقت در سایه ویرانی

فاطمه موسوی کریمی

ترامپ در کاخ سفید و در حال شنیدن سخنان جوانان طرفدار انتیفا بود که با وارد شدن مارکو روبریو از او پرسید «از خاورمیانه خبری نشد؟» اشاره وی به مذاکرات صلح بر مبنای طرح ۲۰ ماده‌ای اش بود که قرار بود به جنگ ۲ ساله در غزه خاتمه دهد. ترامپ این توافق را روی میز گذاشته و گفته بود اگر حماس این توافق را نپذیرد، درهای جهنم را به غزه باز خواهد کرد. همه منتظر پاسخ حماس بودند.

بله محتاطانه حماس

پاسخ حماس امام‌عزلات را به هم ریخت. جواب هوشمندانه و سنجیده آن‌ها که با بندهایی مثل آزاد کردن اسرا به صراحت موافقت کرده و از کنار بند اداره غزه به دست نیروی بین‌المللی با مالایمت عبور کرده و حرفی هم از خلع سلاح نزده و البته از تلاش‌های ترامپ هم برای رسیدن به صلح تشکر کرده بود باعث شد تا رئیس‌جمهور ایالات متحده بلافاصله پیام آن‌ها را در صفحه خود بازنشر کرده و بی‌گدو دستیابی به صلح محقق شد. به بیان دیگر، این «بله محتاطانه» به حماس اجازه داد از ادامه ویرانی بیشتر جلوگیری کند، بی‌آنکه به طور کامل از صحنه سیاسی حذف شود.

متن توافق به وضوح نشانگر آن بود که اسرائیل در پی آن است تا به چیزی که در جنگ به آن نرسیده از طریق آتش‌بس برسد. از بین بردن حماس که یکی از اهداف مشخص اسرائیل در این نسل‌کشی دو ساله بود حتی با شخم زدن غزه هم میسر نشده بود. کوچ اجباری مردم غزه و خالی از سکنه کردن آن هم یکی دیگر از اهداف اسرائیل برای تصاحب و حکومت بر آن بود. امری که با بمباران بی‌امان، قتل و آواره کردن پیاپی مردم به آن نرسیده بود و حال می‌خواست از طریق این صلح به آن دست یابد. اداره غزه به نیروی بین‌المللی و غیرفلسطینی هم نشان از نیت آن‌ها برای از صحنه خارج کردن حماس و سلطه مجدد بر غزه و مردمانش بود. پس چرا با وجود این موارد حماس با این توافق موافقت کرد؟

دو سال پس از ۷ اکتبر

حماس با توجه به شرایط اجتماعی برای کاهش فشار به مردم به جنگ خاتمه داد. حماس تصویری که در عملیات طوفان الاقصی مسئله فراموش شده فلسطین و درد و رنج سالیان مردمانش را به سرخط خبرها برمی‌گرداند و از طریق گرفتن اسرای اسرائیلی هم اسرای در بند خود که بعضی نظیر مروان برغوثی به چندین حبس ابد محکوم شده‌اند را آزاد می‌کند؛ اتفاقات به شکل دیگری پیش رفت. فلسطین به مسئله اصلی جهان تبدیل شد؛ امانه آن‌طور که طراحان عملیات فکرش را می‌کردند. حماس از همان روزهای اول آماده پذیرش آتش‌بس و مبادله اسرا بود؛ ولی اسرائیل و غرب تمایلی به این کار نداشتند. آن‌ها می‌خواستند درسی به نیروی مقاومت بدهند که دیگر تا سال‌ها هوس قد علم کردن جلوی نیروی اشغالگر رانداشته باشد و آن را ریشه کن کنند. اسرائیل آزادانه و طی این دو سال در سایه حمایت تسلیحاتی و سیاسی شرکای غربی اش در حال به‌آتش کشیدن منطقه و رسیدن به «صلح از طریق قدرت» بود که یک اشتباه محاسباتی این بار از طرف نتانیاها ورق را برگرداند.

اشتباه نظامی و بحران سیاسی

حمله به قطر در سپتامبر و بمباران ساختمانی که اعضای سیاسی حماس قرار بود در آن جمع شده تا درباره طرح صلح و یتکاف با هم گفت‌وگو کنند همان قدم اشتباهی بود که نتانیاها برداشت و خشم ترامپ را برانگیخت. عکس لحظه‌ای که نتانیاها در کاخ سفید و کنار ترامپ عصبانی نشسته و با امیر قطر صحبت می‌کند تا از وی عذرخواهی کند به شدت دیده شد و گویای خشم ترامپ و عزم او برای پایان دادن به این وضعیت و یا حداقل کمی دور شدن از نتانیاها بود. بسیاری از مشاوران ترامپ و افرادی که در حلقه MAGA بوده و نقشی اساسی در پیروزی او در انتخابات داشتند به او می‌گفتند نتانیاها در جهان منفور است و رأی دهنده آمریکایی هم از خود می‌پرسد چرا باید هزینه جنگ اسرائیل را ما بپردازیم. ترامپ برای از دست ندادن محبوبیت باید قدمی

برمی‌داشت. او نیاز به یک برد و توافق پرسرصدا داشت به خصوص حالا که چند روزی بیشتر به اعلام برنده صلح نوبل نمانده بود. گرچه به نقل از منابع دیپلماتیک کشورهای عرب و ترکیه با طرح دیگری موافقت کرده بودند و ترامپ بعضی از بندها را به دلخواه خود تغییر داده و عوض کرده، اما هیچ‌کدام جرئت بیان آشکار مخالفت خود را ندارند حتی در این میان مصر و ترکیه (از طریق ابراهیم کالین رئیس سازمان اطلاعات ترکیه و از چهره‌های کلیدی ناتو که با حماس هم رابطه خوبی دارد) به حماس برای قبول توافق فشار هم آورده بودند.

کوشش و یتکاف، میانجی‌گری به سبک ترامپ

نحوه مدیریت اتفاق قطر از سوی ترامپ همان موضوعی بود که حماس را به اجرای توافق و عزم ترامپ برای پیگیری آن خوش بین می‌ساخت پس از عذرخواهی نتانیاها از امیر قطر، حماس به این نتیجه رسیده بود ترامپ توانایی ایستادگی در برابر نتانیاها را دارد. هرچند خاطره نقض آتش‌بس از سوی اسرائیل در ژانویه سال گذشته پس از مبادله گروگان‌ها هنوز در خاطر همه باقی مانده؛ ولی یکی از مقامات حماس در گفت‌وگو با رویترز گفته بود حضور جرد کوشنر و استیو یتکاف در مذاکرات شرم‌الشیخ و دیگر بازیگران منطقه‌ای و البته پیگیری‌های خود ترامپ که به گفته وی «شخصاً سه بار در طول مذاکرات فشرده تماس گرفت» باعث شد آن‌ها قدری اعتماد کرده و توافق را امضا کنند. به گفته یک مقام ارشد آمریکایی و یک مقام فلسطینی در غزه یکی از تحولات مهم مذاکرات، موفقیت میانجی‌گران در قانع کردن حماس بود که ادامه نگه‌داری گروگان‌ها به جای آن‌که اهرم فشار باشد، به باری سنگین برای این گروه تبدیل شده است. آن مقام فلسطینی افزود حماس به این نتیجه رسید که ادامه گروگان‌گیری باعث تضعیف حمایت جهانی از آرمان فلسطین شده است و علاوه بر آن، در صورت آزادی گروگان‌ها اسرائیل دیگر توجیهی برای اصرارگیری جنگ نخواهد داشت.

از مرحله اول آتش‌بس چه می‌دانیم؟

در گام اول نیروهای ارتش اسرائیل موظفند ظرف ۲۴ ساعت پس از تصویب توافق در کابینه، از مناطق مرکزی غزه عقب‌نشینی کرده و در پیرامون شهر غزه مستقر شوند. هم‌زمان، مسیرهای انسانی برای ورود کمک‌های غذایی، دارویی و سوخت باز می‌شود؛ اقدامی که در صورت اجرای توافقی برای نخستین بار پس از دو سال دست‌کم بخشی از بحران انسانی در غزه را کاهش دهد.

در گام دوم، حماس باید تمام گروگان‌های باقی‌مانده را آزاد کند. بر اساس ارزیابی مقام‌های آمریکایی، از میان بیش از ۲۰۰ گروگان اولیه، تنها حدود ۲۰ نفر زنده‌اند که قرار است تا ۷۲ ساعت پس از عقب‌نشینی اسرائیل تحویل داده شوند. در مقابل، اسرائیل نیز موظف به آزادی حدود دو هزار اسیر فلسطینی خواهد بود.

یکی از مفاد توافق ایجاد یک نیروی بین‌المللی موسوم به «نیروی تثبیت بین‌المللی» (ISF) است که قرار است با محوریت آمریکا و مشارکت افسرانی از مصر، قطر، ترکیه و امارات تشکیل شود. این نیرو به گفته مقامات آمریکایی وظیفه نظارت بر اجرای آتش‌بس و جلوگیری از نقض توافق را بر عهده دارد. حدود ۲۰۰ افسر آمریکایی در قالب مرکز فرماندهی مشترک در منطقه مستقر خواهند شد.

داستان هنوز تمام نشده است

دو موضوع کلیدی از هم اکنون به محور اصلی اختلاف میان طرفین بدل شده است. نخست، مسئله خلع سلاح حماس است؛ بندی مبهم در توافق که بدون جدول زمانی و سازوکار اجرایی باقی مانده. نتانیاها در نخستین واکنش خود پس از اعلام توافق گفته بود: «تا زمانی که حتی یک گلوله در دست حماس باشد، جنگ تمام نشده است.» در مقابل یکی از سخنگویان حماس نیز تأکید کرد: «سلاح مقاومت، بخشی از شرف ملت ماست و هیچ‌بند توافقی نمی‌تواند آن را از ما بگیرد.» این رجزها،

